

ELŐSZÓ

A katolikus egyház történetében az első századoktól kezdve meghatározó szerepet játszanak a zsinatok, melyek a kollektív egyházkormányzat kiemelkedő intézményes formái. Az egyház egész közössége számára a világegyház püspökeinek egyetemes zsinatai hoznak hit és fegyelem dolgában általános érvényű rendelkezéseket. Az egyes régiók életében azonban a partikuláris zsinatoknak is különös jelentőségük van. A hatályos egyházjog a részleges zsinatok csoportjába az egy egyháztartományhoz tartozó részegyházak számára összehívott – tartományi – zsinatok mellett az egy-egy püspöki konferenciához tartozó valamennyi részegyház püspökeit felölelő plenáris zsinatokat sorolja. Ez utóbbi sajátos formájának tekinthetők az évszázadok során különböző helyeken megtartott nemzeti zsinatok, amelyek a püspöki konferenciák általánosan kötelező intézménnyé válása előtt egy adott primácia, illetve ország püspökeit egybegyűjtő rendkívüli egyházkormányzati intézmények voltak. Megtartásuk elvileg ma is lehetséges.

Amikor a középkori Magyar Királyság a nyugati kereszténység részévé vált, egyúttal átvette a katolikus egyház intézményeit is. Így már a 11. századtól kezdve meghonosodott Magyarországon is a nemzeti zsinat intézménye. A magyar primás nemzetközi viszonylatban is egészen ritka, kiváltságos helyzetének kialakulása és megszilárdulása ráadásul azzal a következménnyel járt, hogy az esztergomi érsek még a trienti zsinatot követő évszázadokban is nemzeti zsinatokat hívott össze, amikor az Apostoli Szentsek mind kevésbé engedélyezte ilyenek megtartását. Rómában ugyanis attól tartottak, hogy azok a pápasággal szembeni autonómiát szorgalmazó gallikán, episzkopalista vagy febronianista szellemű nemzeti egyházak létrehozásának veszélyét hordozzák magukban.

Közel két évszázados szünetet és néhány elvetélt kísérletet követően az utolsó magyar nemzeti zsinat összehívására és megtartására 1822-ben került sor. A Rudnay Sándor hercegprímás elnöklete alatt összeülő tanácskozás legfőbb célja a névadóját túlélő jozefinizmus közepette érzékelhető erkölcsi hanyatlás megállítása volt. A nemzeti zsinat emellett a magyar egyház, illetve a bécsi kormányzat részéről aktuálisnak tekintett további témákat szintén megvitatott. Előbbi csoportba tartozott a püspöki líceumokban bevezetendő egységes tanrend ügye, a szerzetesrendek szabályzatainak felülvizsgálata, a pesti egyetem tanárai között évek óta folyó teológiai vita megoldása és egy új magyar nyelvű bibliafordítás kiadása. Utóbbiban pedig a Vallásalaphoz tartozó alapítványi misék számának csökkentése, az egyházi bíróságok

működésének összehangolása és az 1816-ban alapított bécsi Augustineum fenntartásához szükséges magyar hozzájárulás mértékének kérdése szerepelt.

Fejérdy András, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, a Pázmány Péter Katolikus egyetem egyháztörténelem-tanára hiánypótló kötetében az utolsó magyar nemzeti zsinat történetének monografikus feldolgozását és válogatott forrásait adja a kutatók és az érdeklődő olvasók kezébe. A széles körű levéltári kutatásokon alapuló munka a nemzeti zsinat összehívásától kezdve, az előkészítés folyamatán keresztül, a zsinat lefolyásán át egészen a határozatok kihirdetésének kudarcral végződő utóéletéig mutatja be az 1822. évi pozsonyi zsinat történetét. A feldolgozott, illetve a válogatásban közölt források, valamint a szerző mélyreható elemzései plastikusan mutatják be azokat a kihívásokat, amelyekkel a magyarországi katolicizmus a 19. század első évtizedeiben szembesült. Tanúsítják egyúttal a teljes magyar klérus őszinte vágyát, amellyel részben a felvilágosult korszellemmel szemben – bár sok tekintetben annak hatása alatt –, részben pedig az egyház életébe a legapróbb részletekig menően beavatkozó állami egyházpolitikával szemben igyekezett Krisztus üzenetét hiteles módon közvetítő, tanúságtevő közösségként megőrizni az egyházat.

Az 1822. évi nemzeti zsinat történetét és forrásait bemutató kötet igazi jelentőségét nem elsődlegesen a határozatok kihirdetésének elmaradása okán torzóban maradt egyházi gyűlésnek a magyar egyház életére gyakorolt hatásában mérhetjük le; sokkal inkább abban, hogy a magyar egyház történetének egy olyan időszakába enged betekintést, amelynek történeti feldolgozása még számos feladatot tartogat. Adja Isten, hogy ez az alapos munka ne csak egy kutatási folyamatot lezáró összegzés maradjon, hanem egyúttal kiinduló pontul szolgáljon egyházunk múltjának mind pontosabb megismerését célzó további kutatások számára is.

Esztergom, 2017. Urunk mennybemenetelének ünnepén

Erdő Péter bíboros
esztergom–budapesti érsek
Magyarország prímása